

Su darbo užmokesčiu nesusijusių darbo sąnaudų sumažėjimo poveikis užimtumui

Įvadas

Visose išsivysčiusiose šalyse didelę dalį visų darbo sąnaudų sudaro darbo jėgos mokesčiai. Darbo jėgos mokesčių, visų pirma tenkančių darbdaviams, mažinimas galėtų būti vienas iš būdų paskatinti darbdavius samdyti daugiau darbuotojų arba išlaikyti darbuotojus, kurie kitaip būtų atleisti. Naujų darbuotojų įdarbinimo subsidijos veikia panašiai – skatina darbdavius kurti naujas darbo vietas. Prasidėjus krizei, daugelyje ES valstybių narių taikomos abiejų rūšių priemonės – ir paskatos samdyti, ir su darbo užmokesčiu nesusijusių darbdavio darbo sąnaudų mažinimas. Jos taikomos kaip bendro pobūdžio priemonės darbo jėgos paklausai didinti arba kaip konkrečiai asmenų kategorijai skirtos priemonės. Dažnai tai grupės, kurių ryšys su darbo rinka yra silpnas, pavyzdžiui, jauni, žemos kvalifikacijos ar menkai apmokami ir ilgai darbo neturintys asmenys.

Pagrindinis šios ataskaitos tikslas – įvertinti, kiek veiksmingai darbdaviams teikiamos paskatos padeda užtikrinti teigiamą poveikį darbo rinkai. Ataskaitoje apibendrinama, kas šiuo metu žinoma apie tai, kiek veiksmingi pokyčiai, susiję su darbdavių socialinio draudimo įmokomis, darbdavių darbo užmokesčio fondo mokesčiais ir funkciškai lygiavertėmis darbdaviams skirtomis paskatomis, kaip užimtumą skatinančiomis politikos priemonėmis. Vertinimą sudarė 68 metodiškai patikimų konkrečių politikos priemonių vertinimų apžvalga, įskaitant išsamią metaanalizę. Vertinimai daugiausiai apėmė politikos priemones, kurios ES valstybėse narėse buvo įgyvendinamos nuo 2000 m. Be to, ataskaitoje apžvelgiamos naujesnės (2008–2014 m.) įvairiose valstybėse narėse įgyvendintos politikos strategijos.

Politinės aplinkybės

ES politikos formuotojai pabrėžia, kad didelio nedarbo, išaugusios mokesčių naštos ir menko augimo laikotarpiu svarbu apibrėžti politikos reformas, įskaitant darbo jėgos apmokestinimo reformas, kurios turėtų teigiamą poveikį ekonomikos augimui ir užimtumui. Tai viena iš ES Europos semestro politikos koordinavimo proceso bendrųjų temų. Į daugeliui valstybių narių skirtas rekomendacijas pastaraisiais metais įtrauktos konkrečios rekomendacijos dėl darbo jėgos apmokestinimo sistemos reformos, akcentuojant poreikį užtikrinti, kad nuo darbo jėgos apmokestinimo palaiapsniui būtų pereinama prie kitų mokesčių bazės. Tai, be kita ko, nuosavybės, vartojimo išlaidų ir aplinkos mokesčiai. Atsižvelgiant į sumažėjusią darbo jėgos paklausą, politikos dėmesys buvo sutelktas į darbdaviams tenkančios mokesčių naštos mažinimą, ypač nuo 2011 iki 2013–2014 m. Kaip nurodyta politikos apžvalgoje, pastaruoju metu dažniau taikomos tikslinės priemonės, net jei tikslinės kategorijos ne visada yra tos, kuriose, kaip teigiama vertinimo literatūroje, tokios priemonės galėtų turėti geresnį poveikį užimtumui.

Pagrindinės išvados

Sprendžiant iš apžvelgtų vertinimo tyrimų, darbdavio socialinių įmokų mažinimo arba šios priemonės funkcinio atitikmenų, tokių kaip įdarbinimo subsidijos, poveikis užimtumui yra palyginti nedidelis. Kiek daugiau nei 40 proc. metaanalizėje apžvelgtų poveikio užimtumui vertinimų nenustatyta jokio teigiamo poveikio. Tačiau jei politikos priemonė veikia, ji yra veiksminga, – tais atvejais, kai poveikis užimtumui buvo teigiamas, veiksmingumas buvo didelis.

Konkrečiai grupei skirtos politikos priemonės buvo veiksmingesnės nei bendro pobūdžio ar netikslinės. Daugiausiai naudos gali tikėtis tokios tikslinės grupės kaip ilgalaikiai bedarbiai ir pagal terminuotą sutartį dirbantys asmenys (perėjimas prie nuolatinio darbo). Reformos, skirtos jaunesniems ir vyresniems darbuotojams, buvo mažiau veiksmingos, kaip ir priemonės, skirtos konkrečioms įmonių grupėms (susikirstytoms pagal sektorių, dydį ar regioną).

Remiantis metaanalizės rezultatais galima manyti, kad teigiamas poveikis užimtumui labiau tikėtinas trumpalaikėje, o ne vidutinės trukmės ar ilgalaikėje perspektyvoje; tai leidžia daryti prielaidą, kad poveikis užimtumui ilgainiui išnyksta.

Be to, ataskaitoje atkreiptas dėmesys į galimus trūkumus, mažinančius tokių priemonių veiksmingumą. Nurodyti tokie ypatingą susirūpinimą keliantys aspektai kaip neveiksmingas priemonių įgyvendinimas, nesąžiningas naudą gaunančių įmonių elgesys ir galimas priešingas arba iškreipiantis priemonių poveikis nedalyvaujančioms įmonėms ar ekonomikos subjektams. Kiekvienas iš šių aspektų gali pakenkti ekonominiam priemonių veiksmingumui ir priemonės tikslų įgyvendinimui. Tikėtina, kad nereikalingos sąnaudų (t. y. sąnaudų, kurių susidaro subsidijuojant tokių darbo vietų kūrimą, kurios būtų sukurtos ir be atitinkamų subsidijų) būtų didelės; tačiau gerai parengtos tikslinės priemonės greičiausiai tokias sąnaudas padėtų sumažinti.

Politikos orientyrai

- Daugelio (tačiau ne absoliučios daugumos) individualių vertinimų duomenimis, darbdaviams taikomos paskatos sėkmingai skatino užimtumą.
- Labiau tikėtina, kad didelį teigiamą poveikį užimtumui turėtų darbdavio socialinio draudimo įmokų mažinimu pagrįstos politinės priemonės (palyginti su tokiomis priemonėmis kaip įdarbinimo subsidijos), ir priemonės, įgyvendinamos kaip reformos priemonių rinkinio dalis (palyginti su pavienėmis priemonėmis). Tačiau apskritai nėra pakankamai pagrindo manyti, kad kokia nors viena iš apsvartytųjų politikos priemonių sistemiškai veiksmingiau padėjo didinti užimtumą nei kuri nors kita.
- Darbdavio mokesčių mažinimui ar subsidijų didinimui reikia lėšų. Būtinybė užtikrinti neutralų poveikį biudžetui – o tai ypač svarbus ribojantis veiksnys didelio viešųjų išlaidų ribojimo laikotarpiu – gali pareikalauti naujų mokesčių, pavyzdžiui, vartojimo. Tokių naujų mokesčių įvedimo šalutinis poveikis užimtumui gali sumažinti teigiamus poslinkius, susijusius su darbdavio mokesčių mažinimu.
- Galimą priešingą poveikį, taip pat nereikalingų sąnaudų ir išstūmimo poveikį nėra lengva apskaičiuoti, tačiau tai labai svarbu, norint tiksliai įvertinti tokių politikos priemonių ekonominį veiksmingumą. Vos keli vertinimai apima tokius skaičiavimus.
- Teigiamos makroekonominės aplinkybės, regis, didina tikimybę, kad darbdavio sąnaudų mažinimo priemonės pasieks savo tikslą – skatinti užimtumą.

Tai galėtų būti argumentas prieš tokių priemonių naudojimą tada, kai teoriškai jos yra tinkamiausios, o praktiškai reikalingiausios – per ekonomikos nuosmukį ar po jo, kai darbo jėgos paklausa yra sumažėjusi. Be to, tai leidžia daryti prielaidą, kad tokios priemonės yra veiksmingiausios tokiu laikotarpiu, koks yra dabar, t. y. kai šiek tiek didėja gamybos apimtys ir auga užimtumas.

Papildoma informacija

Ataskaita „*Employment effects of reduced employer non-wage labour costs*“ („Su darbo užmokesčiu nesusijusių darbo sąnaudų sumažėjimo poveikis užimtumui“) skelbiama adresu <http://www.eurofound.europa.eu/publications>

Norėdami gauti daugiau informacijos, susisiekite su mokslinių tyrimų vadovu Johnu Hurley e. paštu joh@eurofound.europa.eu.